

Coimisiún na Scrúduithe Stáit
State Examinations Commission

Leaving Certificate 2015

Marking Scheme

Latvian

Higher Level

Note to teachers and students on the use of published marking schemes

Marking schemes published by the State Examinations Commission are not intended to be standalone documents. They are an essential resource for examiners who receive training in the correct interpretation and application of the scheme. This training involves, among other things, marking samples of student work and discussing the marks awarded, so as to clarify the correct application of the scheme. The work of examiners is subsequently monitored by Advising Examiners to ensure consistent and accurate application of the marking scheme. This process is overseen by the Chief Examiner, usually assisted by a Chief Advising Examiner. The Chief Examiner is the final authority regarding whether or not the marking scheme has been correctly applied to any piece of candidate work.

Marking schemes are working documents. While a draft marking scheme is prepared in advance of the examination, the scheme is not finalised until examiners have applied it to candidates' work and the feedback from all examiners has been collated and considered in light of the full range of responses of candidates, the overall level of difficulty of the examination and the need to maintain consistency in standards from year to year. This published document contains the finalised scheme, as it was applied to all candidates' work.

In the case of marking schemes that include model solutions or answers, it should be noted that these are not intended to be exhaustive. Variations and alternatives may also be acceptable. Examiners must consider all answers on their merits, and will have consulted with their Advising Examiners when in doubt.

Future Marking Schemes

Assumptions about future marking schemes on the basis of past schemes should be avoided. While the underlying assessment principles remain the same, the details of the marking of a particular type of question may change in the context of the contribution of that question to the overall examination in a given year. The Chief Examiner in any given year has the responsibility to determine how best to ensure the fair and accurate assessment of candidates' work and to ensure consistency in the standard of the assessment from year to year. Accordingly, aspects of the structure, detail and application of the marking scheme for a particular examination are subject to change from one year to the next without notice.

Uzmanīgi izlasiet tekstu un atbildiet uz visu trīs daļu jautājumiem! Atbildiet saviem vārdiem, balstoties uz tekstu! Rakstiet pilnos, pareizos teikumus! Visām atbildēm jābūt latviski.

Eksāmena tekstu veido I.Žoludes raksts „Modrā fotoacs” (no 1. līdz 7.rindkopai) un raksta lasītāja ar pseidonīmu Teleacs viedoklis par rakstā pausto. Lasītāja komentārs ir no 8. līdz 12. rindkopai un likts pēdiņās.

Modrā fotoacs

1. Brīdī, kad glāstošās rokās nonāk glāstekrāna ierocis, mēs piederam visiem, tikai ne sev, mums vairs nav tās brīvības netapt fotografētiem un izsekotiem.
2. Nesen sarunā ar paziņu kā būtisks kritērijs jauna mobilā tālruņa izvēlē tika minēta optika, jo neesot fotoaparāta. Telefons vairs nav tikai telefons; nupat citu cilvēku telefoni patērē mani. Esmu neskaitāmas reizes redzējusi, kā sabiedriskajā transportā nemanāmi tiek uzņemti citi pasažieri, un tad droši vien ar tiem dalās tālāk, šēro sociālajos tīklos, jo vajag taču pārsteigt savus sekotājus un friendlisti ar kādu kūlīgu bildi.
3. Pārņākot vakarā mājās, man ir sajūta, ka no manis teju vai katrs pretimnācējs ir noplēsis pa gabaliņam savām virtuāli sociālajām vajadzībām. Tautas modrā fotoacs. Nevienam vairs nesauc par stukaču, un droši vien fotografējošās paaudzes nemaz nezina, ko tas nozīmē, taču īstenībā viņi dokumentē visu, viss ir derīgs, viss ir fotografēšanas vērts. Īpaši pieprasītas ir visa veida neizdošanās – kritieni, sabojāti apģērbi, neveiksmīgs izskats utt. –, jo tas ir baigi smieklīgi (?). Nu un, ja cilvēks nevar pasmieties par sevi, tad mūsu nelielā kopiena pasmiesies par viņu.
4. Ētika nespēj sasniegt to attīstības ātrumu, ko spēj modernās tehnoloģijas. Lielākajai daļai cilvēku viedtālrunis nemaz nav funkcionāli nepieciešams, un tad viņi nezina, ko ar to iesākt, un sāk spēlēties, knipsēt pa labi un pa kreisi, taisīt pašportretus utt. Agrāk uz sienām rakstīja: "Te bija Pēteris", tagad uz virtuālajām sienām ir anonīmu cilvēku trofejas, kuri neko par to nezina. Brīdī, kad glāstošās rokās nonāk glāstekrāna ierocis, mēs piederam visiem, tikai ne sev, mums vairs nav tās elementārās brīvības netapt fotografētiem un izsekotiem, būt neredzamiem, būt anonīmiem, būt tikai sev.
5. Dažkārt, skatoties gadus simts vecas ģimenes fotogrāfijas, es neticu, ka fotografēšana vispār bija iespējama, man šķiet, tie bija ārkārtīgi īpaši un svinīgi brīži, kas tika iemūžināti. Visa mūsu dzimta ietilpst pārdesmit fotogrāfijās. Savukārt mēs savus pēcnācējus noslīcināsim attēlu jūrā.
6. Atceros, omes mājās pie sienas bija fotogrāfija, uzņemta, kad viņai bija pieci septiņi gadi. Tur bija viņas tēvs un māte, viņa, vecākā māsa un jaunākais brālis. Kaut kas bija nogājis greizi, un fotogrāfam nekas cits neatlika, kā pēc fotogrāfijas attīstīšanas vecmamma brālītīm pusi sejas piezīmēt ar roku. Lūk, tā bija "mākslas" fotogrāfija. Es tagad vēl vairāk novērtēju arī sudraba želatīna kopijas.

7. Un tas vārds "selfijs"... "pašītis" ir vēl nelabskanīgāks. Nupat jau sevis paša knipsēšanai ļāvušies visnotaļ cienjami cilvēki. Mums šķiet, ka visiem būtu mūs jāredz tādas, kādas redzam paši. Taču selfiji mūs izkropļo. Gan fiziski – fotografējot ar izstieptu roku un ņerot sevi attēla centrā ar nedabisku skatienu sevis paša vadītā ierīcē. Gan veidola ziņā, kādā redzam sevi skaistu, fotogēnisku, stilīgu utt., kas lielākoties nesaskan ar citu izpratni par (mūsu) skaistumu, fotogēniskumu, stilīgumu.
8. „Atvainojos, ka pārāk attālinājos no foto un selfijiem. Man šķiet, ka, ja aplūko šīs fotografēšanas kļūdas plašākā kontekstā, tad mēs labāk saprotam, kādēļ tās tiek pieļautas un kā no tām izvairīties.
9. Es laikam piekristu, ka mēs dzīvojam tādā kā dzīves jēgas, arī kultūras jēgas zaudēšanas laikmetā. Mēs vairs neticam vecajam, bet arī neuzticamies jaunajam.
10. Bet problēma jau nav tehnoloģijas telefonos, sociālajos tīklos vai selfijos. Ticiet man, varu nosaukt vismaz trīs četras viedtālrunu ļoti noderīgas funkcijas, kuras ir būtībā neaizstājamas. Tas ir, tās nav saistītas ar zvanīšanu, fotografēšanu vai sociālajiem tīkliem.
11. Viss ir atkarīgs no tā, kā mēs tehnoloģiju izmantojam. Problēma rodas nevis tad, kad mums nepatīk, ka mūs kāds nofotografē, bet problēma rodas tad, kad tam, kurš fotografē, nav skaidras apjausmas, kādēļ viņš to dara.
12. Otra problēma ir tad, kad sociālie tīkli un jau augstākā pakāpē virtuālā realitāte kļūst no mūsu personības turpinājuma par alternatīvo realitāti. Pat nevis realitātes aizstājējs, bet jau kaut kas "labāks" par realitāti. Bet varbūt problēma ir nevis virtuālajā realitātē, bet mūsdienu īstajā realitātē? Un virtuālā var kalpot par sava veida aplinkus ceļu atpakaļ pie īstās..." (*raksta lasītājs ar pseidonīmu Teleacs*)

(662 vārdi)

Inga Žolude, laikraksts "Kultūras diena", 2014. gada 1. septembris

I daļa (30 punkti)

Atbildiet uz jautājumiem!

1. Izskaidrojiet vārdus un frāzes! (5 punkti)
  - a) glāstekrāna ierocis – skārienjūtīgais telefons, viedtālrunis (1.rindkopa)
  - b) stukačs – ziņu pienesējs, nosūdzētājs (3.rindkopa)
  - c) virtuālās sienas – virtuālā vide, dažādi interneta portāli, kuros izvietojam fotogrāfijas (4.rindkopa)
  - d) anonīmu cilvēku trofejas – anonīmu, nezināmu cilvēku fotogrāfijas (4.rindkopa)
  - e) knipsēšana – fotografēšana (7.rindkopa)

2. Kāpēc I.Žolude apgalvo, ka „...mēs savus pēcnācējus noslīcināsim attēlu jūrā”? Vai jūs piekrītat autores sacītajam? (5 punkti)

- ✓ *Mūsdienās fotografēšana ir kļuvusi par kaut ko ikdienišķu un visiem pieejamu, ikviens var fotografēt, vai nu tas ir vai nav vajadzīgs. “Nupat jau sevis paša knipsēšanai ļāvušies visnotaļ cienjami cilvēki”.*
- ✓ *Mūsdienās mēs fotografējam visu, ko ieraugām, –sejas, vietas, telpas, notikumus - bez kāda īpaša iemesla un jēga.*
- ✓ *Ja mēs izprintētu visas fotogrāfijas, mēs tajās „varētu noslīcināt” savus pēcnācējus.*
- ✓ *Cilvēki zaudējuši spēju atlasīt, izvēlēties un saglabāt tikai tās fotogrāfijas, kurās ir atainoti vissvarīgākie, būtiskākie mūsu dzīves mirkļi un notikumi, kas satilptu 2 vai 3 foto albumos.*

3. Paskaidrojiet, kas, autoresprāt, ir „mākslas” fotogrāfija! (5 punkti)

- ✓ *Senos laikos fotogrāfs bija arī mākslinieks, kas fotogrāfijas papildināja, uzlaboja, pielaboja, piezīmējot dažreiz pat trūkstošus sejas fragmentus. Fotografēšana bija radošs process, kurā bija nepieciešamas gleznotāja iemaņas, mākslinieka talants.*
- ✓ *100 gadus vecas ģimenes fotogrāfijās iemūžinātie dzīves mirkļi bija īpaši. Tagad mums ir tik daudz fotogrāfiju, ka vairs nespējam ar tām tikt galā.*
- ✓ *Mākslas fotogrāfs ir stāstnieks, kurš cenšas nofotografēt neredzamo, atklāt būtību, dziļāko jēgu, apslēpto, acīm neredzamo.*
- ✓ *Mākslas fotogrāfija ir kā glezna, kas atklāj fotografējamā dvēseli, sajūtas, pārdzīvojumus.*

4. Kādēļ raksta autorei, pārnākot vakarā mājās, ir sajūta, ka no viņas „teju vai katrs pretimnācējs ir noplēsis pa gabaliņam savām virtuāli sociālajām vajadzībām”? (5punkti)

- ✓ *Mūsdienās gandrīz katram cilvēkam ir viedtālrunis, un mēs dzīvojam sabiedrībā, kuru ir pārņēmusi fotografēšanas mānija. Mēs fotografējam visu, ko redzam, satiekam, piedzīvojam, visu, par ko sajūsmināties, priecājamies, dusmojamies. Fotografēšana – mirkļa piefiksēšana – ir kļuvusi par 21.gs.dzīves veidu.*
- ✓ *Lai tiktu iemūžināts mirklis, viss, kas mums ir neieciešams, ir viedtālrunis un viena rokas kustība. Vēl viena kustība – foto ir atrodams uz kādas sociālo tīklu „virtuālās sienas”. Kas gan tur slikts? Problēma slēpjas tajā, ka cilvēki nejut: šādi rīkojoties, fotografējot un ievietojot bildes sociālajos tīklos, neprasot piekrišanu, mēs pārkāpjam ētikas normas un privātās dzīves neaizskaramību, mēs brutāli noplēšam bez atļaujas „pa gabaliņam savām virtuāli sociālajām vajadzībām” gan no līdzcivēkiem, gan no svešiniekiem.*
- ✓ *Īpaši pieprasītas ir visa veida neizdošanās – kritieni, sabojāti apģērbi, neveiksmīgs izskats utt. –, jo tas ir baigi smieklīgi (?). Nu, un, ja cilvēks nevar*

pasmieties par sevi, tad mūsu nelielā kopiena pasmiesies par viņu. Publicējot šādas fotogrāfijas, mēs sāpinām līdzcilvēkus.

- ✓ *Tas aktualizē jautājumu gan par fotografētāja rīcības brīvību, gan arī morāla rakstura jautājumu – cik lielā mērā mums atļauts neprasot ielauzties kāda cilvēka dzīvē pat ar tik šķietami nevainīgu lietu kā fotografēšana un bilžu publiskošana. Kādas var būt šādas rīcības sekas?*

5. „Mums šķiet, ka visiem būtu mūs jāredz tādus, kādus redzam paši. Taču selfiji mūs izkropļo,” saka Inga Žolude. Izsakiet savu viedokli par šo apgalvojumu!

(5 punkti)

- ✓ *Selfiji – fotogrāfija, kas radīta fotografējot pašam sevi ar izstieptu roku, ņemot sevi attēla centrā ar nedabisku skatienu sevis paša vadītā ierīcē, izkropļo mūsu attēlu, tas nav dabisks.*
- ✓ *Ne vienmēr mūsu izpratne par to, kas ir skaists, fotogēnisks, stilīgs, saskan ar citu izpratni par mūsu skaistumu, fotogēniskumu, stilīgumu. Mums jāļauj sevi ieraudzīt ar citu acīm.*
- ✓ *Tas var arī deformēt/kropļot mūsu būtību, raksturu, izpratni par ētiskajām un estētiskajām vērtībām.*
- ✓ *Pārmērīga aizraušanās ar selfijiem var robežoties ar narcisismu: attīstīt neveselīgu sevis apbrīnošanu un apjūsmošanu. Cilvēks izskatās smieklīgi un muļķīgi.*

6. „...virtuālā realitāte kļūst no mūsu personības turpinājuma par alternatīvo realitāti. Pat nevis realitātes aizstājējs, bet jau kaut kas "labāks" par realitāti”. Ar ko izskaidrojama tekstā minētā mūsdienu parādība?

(5 punkti)

- ✓ *„...mēs dzīvojam tādā kā dzīves jēgas, arī kultūras jēgas zaudēšanas laikmetā. Mēs vairs neticam vecajam, bet arī nezticamies jaunajam,” apgalvo Teleacs. Attīstoties tehnoloģijām, virtuālā dzīve aizvien vairāk līdzinās realitātei, un tai ir gan bezgala daudz priekšrocību, gan trūkumu.*
- ✓ *Virtuālā realitāte ikvienam cilvēkam, jo īpaši cilvēkiem ar invaliditāti ļauj iepazīt pasauli, piedalīties dažādās aktivitātēs, piedzīvot kaut ko jaunu un veikt darbības, ko ikdienas dzīvē bez tehnoloģiju palīdzības viņi nespētu. Virtuālās realitātes programmas sniedz ikvienam iespējas pilnveidoties un izglītoties dažādās jomās.*
- ✓ *Taču ar virtuālo realitāti ir saistīti vairāki morālas dabas jautājumi – cik lielā mērā un kā virtuālā realitāte ietekmē, maina cilvēka uzvedību un rīcības motīvus. Piem., datorspēļu industrija un visi sociālie portāli, kuros tiek ignorētas vispārpieņemtās sabiedrības ētikas normas. Spēļu industrijas radītās vardarbības pilnās spēles var izraisīt un attīstīt spēlētājā tādas jūtas kā vienaldzību, bezjūtību un cietsirdību, sagraut cilvēkā izpratni par sabiedrībā vispārpieņemtajām vērtībām.*
- ✓ *Virtuālā realitāte sniedz cilvēkam iespēju iejusties citā lomā, dzīvot izdomu, iedomu pasaulē. Cilvēkam ir bail uzņemties atbildību, veidot attiecības reālajā*

dzīvē. Kamēr tā ir spēle, tā skar tikai pašu aktieri, bet ko darīt tad, ja šī viltus persona veic kriminālas darbības un veic tās virtuālajā realitātē?

- ✓ *Virtuālā realitāte ir iedarbīgs ierocis, ar kura palīdzību var manipulēt ar cilvēku domāšanu un sabiedrības vērtībām. Tāpēc ir ļoti svarīgi virtuālās realitātes iespējas izmantot jēgpilni, nekaitējot cilvēkam un sabiedrībai.*

II daļa (30 punkti)

„...mums vairs nav tās brīvības netapt fotografētiem un izsekotiem.” Uzrakstiet, ko šie vārdi atklāj/liecina par moderno tehnoloģiju ietekmi uz sabiedrības domāšanu un vērtību sistēmu! (vismaz 100 vārdus)

- ✓ *Modernās tehnoloģijas ir kļuvušas par mūsu ikdienas dzīves neatņemamu sastāvdaļu – sociālie tīmekļi, laikraksti, ziņas, filmas, komunikācija (skaips, whatsApp, tviteris u.c.), maksājumi, iepirkumi un pat piedalīšanās vēlēšanās – visas šīs darbības notiek virtuālajā vidē. Tādēļ privātās dzīves neaizskaramība moderno tehnoloģiju laikmetā ir apdraudēta.*
- ✓ *Lai ko mēs darītu, mēs atstājam savus pirkstu nospiedumus virtuālajā pasaulē, reģistrējoties, pierakstoties, lejuplādējot, komentējot, daloties ar informāciju, ievietojot bildes. Ņemot vērā visu iepriekš minēto, mums vēl arvien ir iespēja pateikt: ”Nē, es to nevēlos!”*
- ✓ *Dzīvojot moderno tehnoloģiju laikmetā, kur ikviens pats nosaka, kā tās izmantot, mēs esam zaudējuši brīvību netikt nejauši vai tīšām fotografēti, filmēti, izsekoti, un mēs nevaram novērst to, ka otrs ieliks mūsu attēlus un video sociālajos tīklos. Kā lai mēs aizliedzam citiem fotografēt, kā lai mēs izvairāmies no nejaušības iekļūt kādā nejaušā fotogrāfijā, ja apkārt ir tik daudz fotografējošu cilvēku ar viedtālruniem? Tas ir kā vīruss, kuru nav iespējams iznīcināt, apkarot.*
- ✓ *Mums apkārt ir tik daudz „sabiedrības modro foto acu”, ka tas ir ārpus mūsu varēšanas izvairīties no tā, ka citi mūs fotografē un ievieto bildes, mums nezinot, virtuālajā vidē. Tāpēc autore arī saka: „Brīdī, kad glāstošās rokās nonāk glāstekrāna ierocis, mēs piederam visiem, tikai ne sev, mums vairs nav tās elementārās brīvības netapt fotografētiem un izsekotiem, būt neredzamiem, būt anonīmiem, būt tikai sev.”*

III daļa (40 punkti)

Uzrakstiet pārspriedumu par vienu no tēmām! (ne mazāk kā 300 vārdus)

1. „Manas virtuālās vajadzības”.

Mēs dzīvojam moderno tehnoloģiju laikmetā. Virtuālā pasaule un tās sniegtās iespējas ir moderno tehnoloģiju radītas. 21.gs cilvēks nespēj iedomāties savu dzīvi, savu ikdienu bez moderno tehnoloģiju izmantošanas. Cilvēku virtuālās vajadzības ir dažādas atkarībā no viņa vecuma, sociālās piederības, nodarbošanās, interesēm un citiem faktoriem:

- ✓ *informācijas avots (ziņu portāli, laikraksti, avīzes utt.)*

- ✓ *palīg līdzeklis mācībās un studijās (digitālās enciklopēdijas, vārdnīcas, tālmācība, speciālās virtuālās mācību programmas u.tml.),*
- ✓ *komunikācijas līdzeklis – epasti, skaips, tvītošana, videokonferences, dažādie sociālie portāli, piem., facebook, draugiem.lv u.c.*
- ✓ *informācijas apmaiņas līdzeklis, diskusiju platforma*
- ✓ *interneta veikali*
- ✓ *ceļojumu plānošana, viesnīcu un ceļojumu rezervēšana*
- ✓ *biznesa ideju realizēšanas līdzeklis*
- ✓ *reklāmu vide*
- ✓ *naudas pārskaitījumi, virtuālie bankas pakalpojumi*
- ✓ *izklaide - mūzika, filmas, virtuālās pastaigas, izstādes, koncerti*
- ✓ *nodrošina iespēja piedalīties vēlēšanās, balsojot internetā*
- ✓ *u.c.*

*Virtuāls ir varbūtējs, iespējams; tāds, kas var parādīties vai kam noteiktos apstākļos jāparādās. Tāds, kas fiziski neeksistē, bet ir matemātiski aprēķināts vai izveidots atsevišķa datora vai lielāku datorsistēmu atmiņā kā modelis.

**vajadzības - faktori, to kopums (dabiski, sociāli, garīgi), kas nepieciešami (organisma, personības, sociālas grupas) dzīves, darbības nodrošināšanai

2. „Visbagātākais ir tas, kam pietiek ar mazumiņu”. (Sokrāts)

- ✓ *Pirmā doma, kas ienāk prātā: nabadzīgs tas, kam nav naudas. Vai tiešām viss ir tik vienkārši? Katram cilvēkam atkarībā no vides, tradīcijām, valsts, kultūras un viņa labklājības līmeņa, ģimenē ieaudzinātajām vērtībām ir izveidojusies sava izpratne par jēdzieniem – bagāts un bagātība, kas veido šī jēdziena izpratnes saturu. To bieži vien nosaka tas, cik mums katram nepieciešams, lai varam teikt – nu ir gana, man viss ir, man pietiek, esmu bagāts.*
- ✓ *Rodas jautājums, vai bagātība ir materiālas vērtības, kas izmērāmas naudas izteiksmē (visam ir cena) vai bagātība ir garīgās, ētiskās, vispārcilvēciskās vērtības: attiecības, ģimene, draudzība, savas dvēseles dzīves un iekšējās inteliģence kopšana, tolerance, spēja piedot, dalīties, spēja un vēlme mainīties un kļūt par labāku cilvēku, kā arī pieticība.*
- ✓ *Rietumeiropa lielā mērā ir patērētāju sabiedrība – lielākas mājas, vairāk drēbju, skaistākas mašīnas. Jāpērk, jāpērk, jāpērk, lai neatpaliktu no citiem. Sekas – mūžīga cīņa, sacensība par labklājību un mantām, un īpašumiem. Cilvēks kļūst par lietu, mantu, īpašumu vergu. Ja cilvēkam visa tā nav, viņš tiek uzskatīts par neveiksminieku. Lai to visu iegūtu, ir daudz jāstrādā. Nav vairs laika ne sev, ne savai ģimenei, ne bērniem. Mūsos rodas tukšums- milzīga dvēseles nabadzība. Cilvēks, garā nabags, jūtas nelaimīgs, iztukšots, nolietots bezjēdzīgā amoka skrējienā pēc kaut kā, kas ik pa brīdim jāmaina, jāremontē, jāuztur.*
- ✓ *Rietumeiropas cilvēkam ir tik daudz mantu, ka reizēm mājās visam nav vietas, bērniem tik daudz rotaļlietu, ka visam zūd vērtības. Mēs vairs neprotam priecāties par sīkumiem, mēs vairs neprotam sarunāties, just, piedot, pieņemt, atteikties, ziedot. Visa dzīve - darbs, mantas, virtuālā komunikācija. Ir materiāla nabadzība,*

bet ir arī garīgā, t.i., dvēseles nabadzība. Kas ir ļaunāk, no kā vairāk jābaidās: no materiālās nabadzības vai no vergošanas mantai.

- ✓ *Tas ir jautājums par to, kuru ceļu uzvēlamies. Tiekties pēc arvien jaunām mantām un lietām vai iztikt ar mazumiņu, bet būt vairāk cilvēkos, ar cilvēkiem, kalpojot, sadarbojoties, mīlot, daloties, palīdzot, kopjot ģimeniskumu, kas ved uz harmonisku un garīgi piepildītu, priekpilnu dzīvi. Tā ir izvēle starp vergošanu mantai vai dzīvot brīvi.*

